

UKM 08/15

Søndag er gudstjenestedag!

Gudstjenesten er det viktigste møtestedet for kristne. Den er stedet der de kristne blir synlig som en menighet; et fellesskap av mennesker som deler troen på Gud og Jesu Kristi oppstandelse. Den er et sted der mennesker møter hverandre og sammen trer frem for Gud. Gudstjenesten er et sted der Gud er nær oss og gir oss håp og liv.

Hver søndag er det på verdensbasis mellom 600 millioner og 1 milliard mennesker på en kristen gudstjeneste. I Norge er det ca. 150 000 på en vanlig søndagsgudstjeneste i Den norske kirke.

På Jesu tid holdt jødene den syvende dag i uken hellig. Dette var begrunnet i skapelsesberetningen hvor det står at Gud hvilte den syvende dagen. Budet om å holde hviledagen hellig står sentralt i Det gamle testamentet. Påbudet om hviledagen er det tredje av de ti bud. I Det nye testamentet ser vi at de første kristne samlet seg på den første dagen i uken for å feire Jesu oppstandelse. Det heter i Johannes 21: «*Tidlig om morgenen den første dagen i uken, mens det ennå er mørkt, kommer Maria Magdalena til graven*» ... (Joh. 21,1) Maria fant graven tom. Englene fortalte at Jesus ikke var i graven, men at han var oppstanden. Både Maria og disiplene møtte Jesus den formiddagen.

Mens de ti bud og Det gamle testamentet fremhevet den syvende dagen (lørdagen) som hviledagen, begynte de første kristne å feire gudstjenester og markere søndagen som helligdag. Flere tekster i Det nye testamentet forteller om at de første kristne møttes på den første dagen i uken. De leste fra Skriftene, de sang lovsanger, de samlet inn penger for de som trengte det, og de feiret nattverden sammen. Ikke noe var større enn å feire at Jesus seiret over døden. Allerede fra det første århundre ser vi at gudstjenesten på søndag morgen ble satt sammen omtrent på samme måte som vi gjør det i dag. Hver gudstjeneste er en feiring av Jesu oppstandelse. Derfor har det heller aldri vært faste og bot på en søndag. Søndag er alltid en festdag.

Det ble praksis å feire gudstjenesten tidlig på søndag morgen. Dels hadde dette med oppstandelsens tidspunkt og dels hadde det med at man måtte feire gudstjeneste før arbeidsdagen tok til. Det tok flere århundrer før søndagen ble en fridag for de fleste kristne. En av de store endringene som skjedde da Norge ble et kristent land var at søndagen ble en allmenn fridag og en gudstjenestedag. Overalt hvor det finnes kristne har man samlinger med sang, bønn, tekstlesninger, forkynnelse og nattverdfeiring. I de aller fleste land i verden skjer dette på søndag morgen eller på søndag formiddag.

Helt fra den første

Helt fra den første kristne tid valgte man søndagen som dagen for å feire gudstjeneste:

Den første dagen i uken var vi samlet for å bryte brødet. Paulus talte til dem, og han holdt på helt til midnatt siden han skulle reise neste dag.
(1 Kor 16,1).

Også pinsedagen skjedde den første dagen i uken.

Jesus var opptatt av at disiplene skulle være sammen. Han sa til dem: «For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem» (Matt 18,20). Gudstjenesten er en samling hvor vi er sammen med Jesus Kristus.

I Norge ble det etter hvert vanlig å feire gudstjenesten klokka 11.00. Den viktigste bakgrunnen for dette var behovet for å bli ferdig med fjøsstell og mange hadde lang reisevei til kirke. Klokka elleve var mange steder den tidligste muligheten for å kunne samles. I mange land i verden feires gudstjenesten tidligere på dagen enn det vi gjør. Det er også lang tradisjon med møter og gudstjenester på ettermiddags og kveldstid på søndager og andre dager – men da først og fremst som supplement til gudstjenesten søndag morgen.

Refleksjonsspørsmål:

- Samtal om hvordan dere selv bruker søndagen og hvordan vi kan gjøre søndagen til en viktig annerledesdag for oss.
- Er gudstjenesten et sted der relasjonen til Jesus og andre mennesker kan utvikles? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hva kan vi gjøre for å fremheve søndagen som en festdag? Noen mulige stikkord: refleksjon, annen puls, annerledesdag, helligdag.

Påfallende lav oppslutning

I Norge er det veldig mange flere kristne enn de som går på gudstjeneste. Det er deltagelse i snitt på 98 på søndagsgudstjenester i vår kirke. Tar vi vekk julens gudstjenester blir snittet 91.

Dersom alle døde i Den norske kirke gikk på gudstjeneste ville gudstjenestesøkning på en gudstjeneste øke fra 98 til ca. 3000 på hver gudstjeneste. Dersom alle som i spørreundersøkelser uttrykker en bevisst og tydelig kristen tro hadde gått på gudstjeneste ville snittet være ca. 600 - 1000 på hver gudstjeneste. Da måtte vi bygge langt flere kirker enn det vi har i dag.

Vi har ikke nyere forskning som beskriver gudstjenestedeltagelsen fordelt på ulike aldre og livsfaser. Vi vet derfor ikke om det er grunnlag for å si at unge /unge voksne går sjeldnere til gudstjenester enn eldre. Unge voksne uttalte i en undersøkelse i 2009 at de er i kirken når det er dåp, konfirmasjon, vigsel eller begravelser i familien eller venneflokket. For øvrig kan det sees ut som få unge/unge voksne går jevnlig til gudstjeneste. En kvalifisert antagelse er at det er mange unge som går til gudstjenester i forbindelse med konfirmasjon og ungdomsarbeid.. Tilsvarende er det en økning i deltagelse fra foreldre med små barn (dåp, fireårsbok og søndagsskole og ulike trosopplæringstiltak).

Refleksjonsspørsmål:

- Hvorfor er det mange som hører til i en kristen kirke, men som opplever det så lite aktuelt å gå på gudstjeneste?
- Hvorfor er det mange som deler den kristne tro, men som svært sjelden går til en gudstjeneste?

Gudstjenestens innhold

Vi har flere tekster som gir glimt av gudstjenestefeiringen i den første kristne kirke. Den kristne gudstjeneste bygger på en tradisjon fra jødernes tempelritualer og synagogens samlinger. Lesningene og bønnene fra skriftene var en viktig del. I vår Bibel har vi Salmenes bok som er sangboken for det gudstjenestelivet som Jesus og disiplene vokste opp med. Fra det nye testamentet ser vi at det helt fra begynnelsen av ble laget sanger og bekjennelser som var i bruk i de første menighetene helt fra starten av. Mye av dette materialet gjenfinnes i den kristne gudstjenestefeiringen.

Sentralt i vår gudstjeneste er lesningene og forkynnelsen fra Bibelske tekster. Det er nesten alltid en tekst fra evangeliet som er pretekst. Men gudstjenesten er mer enn ord. Nattverden og dåpen er våre to sakramenter. Det betyr at de er hellige handlinger hvor Gud synlig gir oss sin nåde. I dåpen blir Jesu død og oppstandelse gitt oss som gave. Det er også gjennom dåp vi blir medlemmer i kirken. Nattverden er et styrkemåltid underveis i våre liv som kristne. Gjennom brødet og vinen får vi del i Jesu liv.

Tre perspektiver på gudstjenesten

Gudstjenesten er en møteplass: Først og fremst er gudstjenesten et sted der Gud møter oss. Gjennom Ordet og sakramentene (dåp og nattverd) gir Gud oss næring til våre liv og vår tro.

Derneft er gudstjenesten et sted hvor vi kan **komme til Gud med livene våre og tankene våre**. Alene og sammen ber vi til Gud og tror han hører oss.

For det tredje er gudstjenesten **et sted hvor vi møter hverandre**. I Det nye testamentet står det at vi som kristne er Kristi kropp (1 Kor 12). Kristen er ikke noe vi er helt alene. Vi er en del av en verdensvid kirke, vi er en del av Den norske kirke og vi hører til i vår lokale menighet. Vi er kristne sammen. Og gudstjenesten på søndag er vårt viktigste møtested.

Om gudstjenesten kan det sies at her får du både Jesu liv og ditt liv i en fortettet time.

Refleksjonsspørsmål

- Hvilke av de tre perspektivene opplever dere som viktige for dere?
- Hva skal til for at vi skal si: Selvsagt skal jeg på gudstjeneste i dag. Det er jo søndag!

Gudstjenestereformen og Ungdommens Kirkemøte

Ungdommens Kirkemøte har hatt en rekke saker om gudstjenesten. Ungdommens kirkemøte var et viktig utgangspunkt for den omfattende gudstjenestereformen som startet i 2005 og ble vedtatt i Kirkemøtet i 2009. Saken UKM 05/03 «Hva slags kirke vil vi ha» satte fortgang i prosessen med gudstjenestereformen. UKM var da var opptatt av å legge til rette for større ungt engasjement og deltagelse på gudstjenestene på søndagen. På UKM 14 ble det vedtatt en resolusjon om

Vi kjenner flere tidlige

Vi kjenner flere tidlige gudstjenesteliturier fra de første århundre. De har flere fellestrekk og mange gjenkjennende elementer fra vår gudstjenestefeiring som:

Lovsang
Syndsbekjennelse
Kyrie
Gloria –lovsang
Tekstlesninger
Forkynnelse
Trosbekjennelse
Forbønner
Nattverdfeiring
Innsamling av penger
Velsignelse

Nr. 5: Preken

Prekenen er et av de få stedene i samfunnet hvor man kan få oppmuntrende foredrag helt gratis. I prekenen kan man få hjelp til å tolke Bibelen, tolke seg selv og få større forståelse av hvem Gud er og hva han gjør. Man kan få hjelp til å mestre sitt liv og man kan til og med risikere å bli inspirert. Om du er ute etter utfordringer, er kanskje prekenen dyttet du trenger. Om du trenger ord som varmer, får du ofte det også.

Nr. 6: Bekjennelsene

Kirken har to type bekjennelser vi sier sammen. Den ene handler om ærlighet, om at til og med vi er slike som synder og sårer andre. Den andre handler om at troen ikke er ens egen, men noe vi deler. Syndsbekjennelsen og Trosbekjennelsen er til for at vi skal slippe å knote med tilkortkommenhet og tvil på egenhånd. Om du er ute etter lagfølelse, er bekjennelsene noe for deg.

Nr. 7: Bønnen

Det legges til rette for bønn på mange måter i en gudstjeneste. Av og til beveger man seg rundt i rommet og gjør ting. Av og til er man stille eller ber inni seg. Av og til er det ferdigskrevne bøtter som noen ber høyt. «Vår Far» er alltid med. Bønn er en fortrolig samtale med Gud, gjerne med dine egne ord. Om du er en som søker, er bønningen ditt språk.

Nr. 8: Kollekten

Vi drømmer alle om å være gode mennesker. Hver gudstjeneste åpner vi lommeboken og øver oss på nettopp dette. Noen gir mye. Andre gir litt. Vi øver på å fordele videre de ressursene som Gud har latt oss disponere, vi øver på å være noe for andre. Om du lei av å være egoist, er dette din øvelse.

Nr. 9: Nattverden

Jesus delte et brød i biter, ga sine disipler og sa det var hans kropp. Han skjenket vin i krusene deres og sa det var hans blod. Det samme gjør vi. Nattverden har et tydelig kroppsspråk. Vi smaker Jesu død. Vi kjenner Jesu oppstandelse. Vi erfarer Jesu nådige fellesskap. Og vi sendes ut i verden. Om du er lei av ord, har nattverden alt du trenger.

Nr. 10: Velsignelsen

Rett før en gudstjeneste er ferdig toppes det hele med den eldgamle velsignelsen. Tre enkle setninger: 1. Gud synes godt om deg! 2. Guds ansikt lyser opp når han ser deg! 3. Gud vender blikket mot deg og setter deg fri! Om du lengter etter bekreftelsen du trenger hele neste uke, er velsignelsen din. Dette er ditt bilde av Gud.

Refleksjonsspørsmål:

- Kan disse gode grunnene bidra til at UKM kan finne ti tiltak for å øke oppslutningen om gudstjenestene og utfordre kirken til å arbeide med det?

Vedlegg UKM 01/15

UKM 2014 Resolusjon om gudstjenestereformen

UKM 2014 har blitt invitert til å komme med innspill til evalueringen av gudstjenestereformen. I sak 07/14 gjør vi dette, og saken oversendes Kirkerådet som et innspill til evalueringsprosessen. UKM 2014 har behov for å løfte noen poeng om hvordan gudstjenestereformen har tatt form som ikke nødvendigvis hører hjemme i sak 07/14. Som nevnt sendes sak 07/14 til Kirkerådet, men denne resolusjonen sendes bredere ut i Den norske kirke.

Det har nærmest blitt en opplest og vedtatt sannhet at gudstjenestereformen har sitt utgangspunkt i sak UKM 05/03” Hva slags gudstjeneste vil vi ha?”. I UKM-saken i 2003 ble bakgrunnen beskrevet: *”I mai 2001 ba Kirkerådets Nemnd for gudstjenesteliv om å utrede spørsmålet om større fleksibilitet i høymessen. Når UKM igjen tar opp dette spørsmålet er det for å få fortgang i denne prosessen, samt å si noe om hvilken retning vi mener arbeidet bør ta.”*

UKM-saken i 2003 traff en prosess som hadde foregått over lengre tid i kirken. Det hadde allerede vært en del forsøksliturgier og Bispemøtet hadde hatt dette som sak. Finn Wagle hadde dessuten skrevet en betenkning (1999/2001). Vedtaket fra UKM 2003 møtte derfor et behov i kirken, men var altså ikke igangsetteren av gudstjenestereformen. Finn Wagle skriver: *De (UKM 2003) ønsker et oppbrudd fra en holdning til gudstjenesten som er for regelstyrt til det de kaller en mål og kompetansestyrt ordning. De er opptatt av gudstjenestens grunnstruktur og hvilke faste ledd som alltid skal være med. De er opptatt av at gudstjenesten er for deltakere og utfordrer til større deltakelse. Og de vil styrke gudstjenesten stedegne karakter.*

UKM 2014 mener at gudstjenestereformen slik den tok form ikke kan sies å være helt i tråd med det UKM 2003 ønsket.

Man ønsket altså en større fleksibilitet i høymessen med **mindre regler**. Det kan argumenteres for at gudstjenesten har blitt **mer regelstyrt** etter den nye reformen, enn den var i ordningen fra 1978 og at vi har fått **en liturgireform, innbakt i en gudstjenestereform**. Det var større mulighet for fleksibilitet i det som ble kalt «spesialgudstjenester», enn slik det er i dag – hvor man er nødt til å få godkjent en fast liturgi for flere år fremover i tid av biskopen.

Det UKM 2014 ønsket var **større frihet i gudstjenestens form og innhold**, spesielt i musikalske uttrykk samt at enkelte liturgiske ledd skal kunne varieres i uttryksform. Dette har blitt ivarettatt noe igjennom økt stedegngjøring, likevel har det kun blitt bestemte alternativer en kan velge mellom og **det kan stilles spørsmål ved om den fleksibilitet som var ønsket har blitt oppnådd**. Økt stedegngjøring var noe 2003 ønsket, og UKM 2014 ser at reformen har vært i tråd med dette. Meningen var å kunne ha friere tøyler til å tilpasse gudstjenesten slik at den vil føles aktuell for medlemmene i menigheten. En del steder ivaretar egne gudstjenestegrupper tanken om stedegngjøring og ung involvering, men dette gjelder på langt nær alle menigheter i landet. Dette gjør at gudstjenestereformen har variert svært mye avhengig av hvordan involvering av ungdom i planlegging og gjennomføring av gudstjeneste fra før.

- **UKM 2014 oppfordrer alle menigheter, prester, kantorer med flere** til å ta med anliggende fra denne resolusjonen ved evaluering av gudstjenestereformen og jobbingen videre lokalt.
- UKM 2014 ønsker å løfte frem **viktigheten av å ha fleksibilitet og valgfrihet** i valg av musikk og uttryksformer.
- UKM 2014 oppfordrer **alle menigheter til å jobbe videre med unges og andres involvering** gjennom egne gudstjenestegrupper.
- UKM 2014 poengterer at det ikke var UKM 2003 som var utgangspunktet for gudstjenestereformen.